

Пролетарі всіх країн, єднайтесь!

СТРАСТИ
ВЕЛИКО-
МУЧЕНИЦІ-
БІБЛЮ-
ТЕКИ
— 4 СТОР.

За наукові кадри

ОРГАН ПАРТКОМУ, РЕКТОРАТУ, ПРОФКОМІВ ТА КОМИТЕТУ ЛКСМУ ОДЕСЬКОГО ОРДЕНА
ТРУДОВОГО ЧЕРВОНГО ПРАПОРА ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА.

Видається з 1933 р.

№ 27 (1760)

15 ВЕРЕСНЯ 1989 РОКУ

Ціна 2 коп.

Ліцеї. Перші кроки

В попередньому номері «ЗНК» розповідалось про створення при університеті фізико-математичного ліцею. Пропонуємо читачам декілька фрагментів його інтер'єру.

НА ЗНІМКУ: начальник обчислювального центру ОДУ Є. В. Лобашевський з директором ліцею О. М. Палладій обговорює план обладнання учбових кабінетів. Ліцеєстом стати нелегко. Під час перерви.

Фото В. ПАЩУКА.

Філателістична виставка

На III міжнародному симпозіумі винадачів російської мови та літератури в фонді філаку демонструються 3 експозиції поштових марок одеських філателістів: «Вічний Пушкін», «Мистецтво Угорщини» та «Життя і творчість Т. Г. Шевченка». Перша колекція належить учням Одеської середньої школи імені О. С. Пушкіна. Вона була створена під керівництвом винадача російської мови Ільї Лазаревича Попелюхера. Ще у 1973 році до уроків російської літератури учні підбирали поштові мініатюри з темою, яка вивчалася. Так поступово була створена філателістична колекція. Тепер це величезне зібрання, удостоєне медалей державних Всеосвюзних філателістичних виставок. До експозиції «Вічний Пушкін» включені практично усі марки, маркировані художні конверти, спеціа-

льні поштові штемпелі, присвячені Олександру Сергійовичу Пушкіну, що виходили в наші країни та за кордоном.

Випускник ОДУ, учасник боїв за звільнення Угорщини Азарій Семенович Гуарарі представив фрагменти зібрання з малювальними знаками поштової оплати, що відтворюють твори угорських художників та скульпторів.

Третя колекція присвячена 175-річчю від дня народження Т. Г. Шевченка. На двох стенах розміщені філателістичні матеріали, що розповідають про великого хобзаря, його життя, всеєвітне визнання. Серед експонатів — кілька конвертів, випущених в Англії до ювілею Тараса Григоровича. Примітний конверт, виданий Юрієм Миколаївичем Марчаком — професором української мови одного з англійських коледжів. Малюнок конверта відтворює автопортret Шевченка, винайдений у 1840—1841 роках, в обрамленні сюжетів з творів поета.

І. СИЛЬНИЦЬКИЙ,
член Всеосвюзного
товариства філателістів.

ЗВЕРНЕННЯ

ПАРТКОМУ ОДЕСЬКОГО ДЕРЖУНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА ДО ВСІХ КОМУНІСТИВ,
БЕЗПАРТИНІХ, ДО ВСЬОГО КОЛЕКТИВУ
УНІВЕРСИТЕТУ

Шановні товариші!

Набирає силу звітно-виборна кампанія в партійних організаціях університету. У вересні проходить звіти у партійних групах, до 15 жовтня повинні закінчитися звіти партійною в цехових партійних організаціях, 1 листопада пла- нується проведення в приміщенні театру ім. Жовтневої революції загальноуніверситетських партійних зборів із звітом партійному про виконану роботу за минулій рік.

Як відзначається у Постанові ЦК КПРС, партія описується під вогнем критики через відставання партійних комітетів і організацій від процесів, що відбуваються у суспільстві. Виникла реальна загроза ослаблення провідної ролі КПРС у передбудові.

Наш університетський колектив — невід'ємна частина радянського суспільства, неоднозначні і суперечливі відбуваються у ньому процеси. Важко вирішуватися чимало питань учебово-виховної, наукової і господарської діяльності. Багато в чому це пояснюється тим, що партійна організація університету не має цілісної і чіткої програми передбудови, яка б відповідала конкретним умовам нашого трудового колективу.

Цю програму можна виробити колективними зусиллями в ході майбутніх дискусій на звітно-виборних зборах.

Особливу увагу при цьому треба звернути на політичну освіту комуністів, оновлення складу виборних органів, висунення неординарних, творчо мислячих, ініціативних людей.

Партком висловлює сподівання, що в партійних групах, в цехових партійних організаціях відбудеться ділова, справедлива розмова про те, що нам заважає, що гальмує нашу роботу, як позбутися пасивності і людської байдужості, розбудити зацікавленість кожного в реальніх, конкретних справах.

Ми чекаємо і принципової оцінки роботи парткому в цілому, і кожного його члена окремо.

Ваші думки, зауваження, пропозиції, варіанти майбутньої програми передбудови партійного життя в університеті просимо надсилати в партком або до редакції «ЗНК».

Матеріали будуть використані у підготовці доповіді і проекту постанови партійних зборів та опубліковані в газеті «За наукові кадри».

ПАРТКОМ ОДУ

Резонанс
ДОЗВОЛЬТЕ
СКАЗАТИ
СЛОВО...

...Власне, я приїхав на «Фанкон», але якось зайдов до університету. В газеті «За наукові кадри» було опубліковано проект плану заходів, спрямованих на розширення функціонування української мови в ОДУ. Враховуючи майже двохсотлітню історію і традиції, що склалася не так уже й давно, можна лише уявити, наскільки складно буде ця справа — відродження української культури в Одесі. Знаю з досвіду: в університеті знайдуться люди, які однією з перевірок назовуть відсутність достатнього термінологічного апарату в українській мові, перехід на яку при публікації результатів наукової роботи, мовляв, загальмує науку, ускладнить її міжнародні зв'язки. Що можна відповісти?

З 30-х років у наукових установах України домінує російська, проте високого злету науки в порівнянні з 20-ми щось не видно. Якщо далі йти за цією логікою, то науку слід перевести на англійську мову, але до цього не готові, думаю, наші науковці.

(Закінчення на 2-й стор.).

Неформали

ЧОМУ ОПУСКАЮТЬСЯ РУКИ?

Три роки тому на біологічному факультеті Одеського держуніверситету з'явився на світ клуб за інтересами. Його називали по-різномъ: клуб любителів класичної та сучасної музики, клуб зустрічей, клуб «Зодіан», «неформали». А передісторія народження така...

...Голова профкому студентів ОДУ (ним був тоді Володимир Кравець) запропонував одній комсомольській активістці організувати клуб, щоб урізноманітити дозвілля студентів. Оскільки музика близька і доступна кожному з нас, вирішили почати з створення клубу любителів класичної та сучасної музики. Студентка загорілась ідеєю, розробила любителів класичної сценарій первого засідання клубу, стала шукати однодумців: любителів класичної і рок-музики. Серед студентів багато любителів класики не знайшлося. Позиції класіків зайняли постійні члени нашого клубу — «консерватори» (так ми жартома називали студентів консерваторії).

Після довгих суперечок на першому клубному засіданні в кафе «Метроном» присутні вирішили зібратися ще раз. Друге засідання збільшило наші ряди втроє. На це засідання ми запросили С. Драгомарецького, який очолив завзятих противників рок-музики. Бурхливі моменти цієї зустрічі

зафіксувала магнітофонна стрічка. Усі бажаючі взяли участь в дискусії ледве розмістилися в ленінській кімнаті восьмого гуртожитку ОДУ. Сюди пришли студенти з університету, політехнічного, водного, педагогічного інститутів, робітники, викладачі. Тому назва клубу автоматично змінилась. Поступово визначився кістяк або оргкомітет тепер вже клубу зустрічей. Склад організаторів змінювався залежності від тематики засідань. Тему пропонували самі члени клубу, використовуючи анкетування.

Відбувся вечір пам'яті В. Висоцького, вечір класичної музики. Хто б міг подумати, що любителі сучасної музики з таким натхненням будуть слухати Бетховена, Баха, Моцарта і просити захоплених «консерваторів» ще і ще розповісти про цих композиторів, історію створення їх геніальної музики...

Найбільш пам'ятним засіданням був музичний ринг. Він проводився вперше не лише в університеті, але й в Одесі.

Близько двох місяців тривала копітка, серйозна підготовка. З організаційних питань довелось побігти не один, раз, не в один райком комсомолу. Були і сльози, опускалися руки перед ханжеством і консерватизмом. Знайшлось місце і приємним моментом — західка цікавих, неординарних учасників «кінгу» — рок-групи «Монте-Кристо», «У-92», «Дизайн». Перші дві групи ми буквально відоювали. Тексти їх пісень не влаштовували інструктора обкому комсомолу Андрія Ермоловича. Так, наприклад, фразу «Друг, подай бутылку рома» розцінили як алкогольну пропаганду, когось дратувало довге волосся цих хлопців, сережки у вухах. Як тут було пояснити, що це — елементи рок-культури, а не буржуазна пропаганда.

З час до музичного рингу той же інструктор обкому комсомолу забороняє увійти у вечорі груп «Монте-Кристо» і «У-92». Для клубу зустрічей це було рівнозначно повному розвалу, адже біля входу в актовий зал, де мав відбутися ринг, стояли 600 чоловік з

(Закінчення на 2-й стор.)

До 125-річчя з дня народження

М. М. Коцюбинського

Муза письменника

Наше знайомство з Олександрою Іванівною Аплаксією відбулося в липні 1971 року в Чернігові, де ми зі студентами філфаку Одеського університету вели дослідницьку роботу в літературно-меморіальному музеї ім. М. М. Коцюбинського. Ми часто відвідували Олександру Іванівну, і після тривалих бесід за склянкою чаю вона залишилася в пам'яті як один з найзадушевніших друзів Михайла Михайлова. Це була людина високоосвічена і інтелігентна, з виразними задатками художнього мислення, супільно намагнічена.

Глибоко переконані: вона сповна усвідомлювала, що своєю дружбою і співпереживаннями підтримувала у ро-ки жахливого десятиліття талант національний, всесвітній.

В 1938 році вийшла книга листів М. М. Коцюбинського до О. І. Аплаксієї, яка була видана літературознавцем І. Стебуном до 25-річчя від дня смерті письменника. Разом з листами були видані спогади про нього, підготовлені Олександрою Іванівною Аплаксією. І нам вона багато що розповідала. Спробую відновити її розповідь про українського письменника і його родину.

Михайло Михайлівич дуже не любив Чернігів. Вирватись з нього було для нього святом. Це було на той час надто провінціальне, міщанське місто, без цікавих людей. Під час зустрічей зі мною він весь час ділився темами, задумами, читав виношени, поки ще не надруковані твори. Дуже мало часу було в Михайла Михайлівича для творчої роботи. Більше виношував усе на ногах. Неодноразово читав мені «Цвіт яблуні».

Розповідав Михайло Михайлівич взагалі повільно, як слід. Був також з хороших читців. Голос мав баритональний, теплий, м'який, темп звичайний. В перші дні нашого знайомства був жвавий, бадьорий, а потім усе більш замислений, похмурий. Життя його скручувало. Переїзнюючи на Капрі, мав можливість попасті під кінокамеру. Однак уникав цього: був занадто скромний. Правда, в 1910 році в один з кінофільмів таки попав, разом з Гор'ким; працівники музею пробували розшукувати ці кадри, всюди писали, але безуспішно. А жаль, бо під час переїзду на Капрі у Гор'кого, попасті в об'єктив можна було не раз.

Михайло Михайлівич не любив багато говорити, був мовчазний, дитинний, настроєвий, вразливий. Любив ходити на Болдіні гору і обдумувати, обдумувати і ще раз обдумувати свої твори. Дуже ніжно любив свою матір. З дітей найбільше любив Оксану і Юрія. Якось у земстві Оксана (туди вона нерідко заходила до батька) сказала мені: «Тьота Шура, як мені хочеться бути схожою на батька!». В неділю чи свята він завжди намагався бути з дітьми. Коли в 1906—1907 роках Юрій важко хворів, знаю, що Михайло Михайлівич ночами просиджував біля нього. Про це він писав мені в листах.

Правда, листи із згадкою про Юрія і Романа були вилучені. Такий був час. Вилучений також спогад-враження про Гор'кого в перший день знайомства з ним: «щеголяєт іностранными словечками. Боятися, що его примут за человека неинтелігентного». Взагалі

ж потім писав, що і Гор'кий був дуже вразливою людиною, нерідко під час розповідей сльози виступали на його очах. Це була ніжна людина. Вони були дуже схожі з Михайлом Михайлівичем, духовно і душевно.

На Капрі в Гор'кого Михайло Михайлівич був «в своєї тарелці», завжди захоплений, натхнений, життєрадісний, захопаний у сонце, квіти, море. Він там мав особливе творче натхнення, особливу жадобу до життя.

Добре відкладалося, що Михайло Михайлівич був привітний до людей, яких поважав, скласти думку про людину міг з першого погляду; був холодний і стриманий з тими, кого не поважав. З росіянами і зі мною говорив чудово («прево сходно») по-російськи, без будь-якого акцента, з українцями по-українськи.

Усе життя, у тім числі під час роботи у філоксерній комісії, працював заради шматка хліба. Не раз скаржився, що не може передати словами всього того, що бачить, почуває, переживає. Був переконаний, що людина безсила самовиразитися у словах, іх не вистачає. Бідна ще людська мова. Він був постійно невдоволений виношеним і написаним.

Я не раз говорила йому, що дуже нудно, коли люди однією дивляться і однаково переживають. Михайло Михайлівич не був з цим згоден, він був за повну духовну спорідненість, за один подих, одне дихання, одне серцебиття.

Крім Гор'кого і членів його сім'ї, Михайло Михайлівич мав близькі, винятково дружні стосунки з Володимиром Гнатюком. Дуже поважав Могильянського, Шрамченка Леонія Дмитровича, що працював з ним у статюю.

Любив гумор, кожну відпустку намагався проводити за межами Чернігова, обдумувати там і відшуковувати нові теми. Трагічно, але факт: Михайло Михайлівич довго не зміг про хворобу серця, він безжалісно підставляє себе під капрійське сонячне проміння, підточуючи своє здоров'я. Остаточно втратив здоров'я і стратив себе Михайло Михайлівич на Карпатах, збираючи матеріал і вивчаючи життя гуцулів. Не можна було йому в дощ і вітер їздити по горах. Його же «Тіні забутих предків» я найбільше лідби. Це на рівні «Лісової пісні».

Уважний був до снів. Якось, розповідав він, йому приснилося, що мати в листі запитує: «Чому не женився?». Вранці це був сон, ввечері з цим самим запитанням надійшов лист.

Після тривалих розлуок, провожувала вона, незважаючи на змістовне і розмаїте листування, ми з Михайлом Михайлівичем під час зустрічей знаходили все нові і нові теми. Найбільшою радістю була для нього можливість повністю перейти на літературно-художню діяльність.

Володимир ДРОЗДОВСЬКИЙ, професор,

(Закінчення.
Початок на 1-й стор.).

Але повернімося до термінології. Сперечатися щодо неї можна до хрипоти, але краще взяти і згадати її, згадати видання Наукового товариства ім. Т. Шевченка, де друкували свої статті всеукраїнські вчені. Не зашкодило б згадати 20-і роки...

Звичайно, прийшли інші часи, з'явилися нові науки, деякі з них поступово прийшли до нас «звідти», принесши з собою «їхню» термінологію. І ось ми вже хвалимося, що нас «звідти», принесши з собою «їхню» термінологію. І ось ми вже хвалимося, що найперша в Європі ЕОМ з'явилася у Києві. І не лише ЕОМ. Гадаю, спеціalisti знають, що найперша в нашій країні Кібернетична енциклопедія вийшла друком саме українською мовою.

Отже, хто хоче, той робить, а хто не хоче, той гово-

рить, підтримувати контакти із відомими вченими Заходу. «Наука і суспільство» чи не єдиний журнал у республіці, що послідовно бореться проти засилля атомної енергетики, розвінчуваючи міф про її месіанську роль у долі людської цивілізації. Й усе це, зауважте, використовуючи україномовні наукові терміни.

Останнім часом зі сторінок центральних видань читачі довідуються про відомих громадських і державних діячів Вітчизни, несправедливо забутих і оббріханих у недалекому минулому. Залунали голоси, що на Україні нікого згадати і нічим гордитися, бо була вона і залишилась етнографічним заповідником: шаровари, галушки, хати, і дикувати хохли... Виявiloся, що це не так. Ми повернули українські науці імена відомого фізика І. Пулюя, другого президента АН УРСР М. Василенка та інших. Реабілітовуються не лише нау-

Усе це потрібно прочитати. Одним словом, редакція журналу «Наука і суспільство» докладає всіх зусиль, щоб розповісти читачам про реальний вклад нашого народу в наукову і культурну скарбницю людської цивілізації.

Думаю, наш журнал зміг би допомогти науковцям та студентам Одеського університету зорієнтуватися в умовах нової національної політики, і ми знайдемо в них своїх читачів, можливо — й авторів.

А поки що... В університетському кіоску продається лише один примірник популярного в усіх інших регіонах України журналу «Наука і суспільство». Та й то не завжди — іноді він списується. Проте нам ще повезло, бо «Літературна Україна» зовсім не надходить до кіоску, що в центральному корпусі. І все це в такому науковому центрі! Хочеться

Дозвольте сказати слово...

рити про «нову історичну спільність» у науці.

Динаміка формування по-найтінго і термінологічного апарату вимагає постійної творчості. Цьому, зокрема, слугують наукові та науково-популярні журнали національними мовами, і не лише в нашій країні, а й у всьому світі. За останні десятиріччя багато з республіканських журналів переведено на російську мову (щоправда, від цього популярнішими ні «там», ні «тут» вони не стали), проте окрім продовжують виходити українською мовою. До останніх (надіюсь не в часі) належить і «Наука і суспільство».

Глянувшись на підпис під цим матеріалом, читач скаже: «Он воно до чого йшло — рекламиє свій журнал». Не заперечую, дуже хочеться, щоб його знали, читали інтелігентні люди, а саме на них він розрахований. Але я хотів сказати про інше.

Співробітники й автори «Науки і суспільства» ніколи не мали проблем з термінологією. Ми прагнемо весь час стежити за науковими новинками, висвітлювати діяльність наукових і науково-навчальних центрів України,

ковці, а й цілі наукові напрями...

Навіть не всі спеціалісти-історики можуть похвалитися своїми знаннями з минувшини України. А що вже говорити про так званого широкого читача. Тому ми вирішили друкувати історичні нариси М. Костомарова, а після них маемо намір передруковувати тритомник відомого громадського діяча і письменника В. Винниченка «Відродження нації» (Відень, 1920). У цій книзі — розповідь про події на Україні з лютого 1917 року по грудень 1919-го.

З початку цього року журнал увів рубрику «Україна і українці», де публікуються статті про історію та культуру різних етнічних груп українського народу. У планах — розповіді про історію та культуру всіх народів, які населяють нашу Республіку.

Про свій журнал я можу розповідати довго і всерівно всього не скажу. Наприклад, як розповісти про публікації на філософські та соціологічні теми? Як переповісти той культурологічний коментар, що його готовують відомі вчени до Біблії, яку ми маемо намір також передруковувати?

Володимир БАНЦЕР, редактор відділу соціальних проблем журналу «Наука і суспільство».

Редакція «ЗНК» висловлює щиру подяку Володимиру Банцеру за відверту і делікатну розмову з приводу нашого з вами ставлення до української культурно-історичної спадщини. Сподівамося, що слово гостя з Києва буде доброзичливо сприйняті не тільки нашими читачами, але й посадовими особами в університеті, на підліткі яких лягає тягар відродження української мови і культури і її розвитку в умовах справжньої гуманізації вищої освіти.

І, звичайно, було б добре, якби в цьому процесі чільне місце посів і журнал «Наука і суспільство». Було б добре!

Чому опускаються руки?

(Закінчення.
Початок на 1-й стор.).

квітками. Наслідком «інструктивної вказівки» була незакінчена атестація групи «У-92»...

Не без труднощів клубу вдалось надрукувати на університетському ротапринті 300 анкет музичного рингу. Скласти питання анкет допомогли соціологи університету. Цікавими були відповіді, але тепер лежать мотлохом, як пам'ять про ринг.

Після музичного клубу за інтересами організували громадсько-політичний ринг — зустріч з ректором і працівниками адміністративно-господарської частини університету. Обговорювали студентське самоврядування в усіх аспектах, вносили пропозиції з метою поліпшення умов навчання, відпочинку і побуту в гуртожитках.

Часто у клубі зустрічайшли проблеми з приміщеннями для засідань. Кожного підпісланих паперів з численними підписами. Без цього неможливо було отримати на дві-три години аудиторію або зал. Ми хотіли зробити базу клубу у підвальному гуртожитку університету. Доводилось оформлюва-

тету. Складали проекти, передбачали скромний дизайн, проте «підвальна» історія з адміністративно-господарською частиною закінчилась не на нашу користь. Клуб розпався. Гірко втрачали людей, зневірених в силу неформального клубу.

Ось уже кілька місяців на додзі об'яв біологічного факультету не з'являється плакатик:

«Клуб зустрічай біо... залишає вас... лише у нас... вп-»

ВІД РЕДАКЦІЇ: Жанна Біленко порушила наболілу проблему — що заважає молоді знайти інтерес у житті. Чому так швидко зникають з обрію різні неформальні групи і організації, які могли б зробити дозвілля молодих більш змістовним, осмисленим. На ці та інші питання ми пропонуємо відповісти самим студентам. Тож запрошуємо до дискусії на тему «Наше дозвілля».

Ж. БІЛЕНКО, культорг профкому студентів ОДУ.

Симпозиум русистов

С 11 по 15 сентября в Одесском университете проходит III международный симпозиум международной ассоциации преподавателей русского языка и литературы (МАПРЯЛ) по лингвострановедению.

Открывая пленарное заседание, проректор ОГУ профессор Н. П. Коваленко отметил, что в работе международного симпозиума принимают участие более 150 русистов из многих союзных республик и городов нашей страны, а также из Чехословакии, ГДР, Индии, ФРГ, Афганистана, Коста-Рики и др.

Секретарь Одесского обкома партии Р. Б. Боделан в своем выступлении остановился на специфике Одессы и области как многонационального региона. По данным переписи 1979 года, в Одесской области живут представители 116 национальностей и народностей, более 40% населения области относится к некоренной национальности. Взрыв национального самосознания выдвинул проблемы развития национальных культур и языков, особое место занимают проблемы государственного языка, гражданства, миграции.

Традиционно в Одессе больше говорят на русском языке. К сожалению, большинство украинцев, проживающих в городе, говорят по-русски. Сдерживает овладение коренным языком отсутствие действенной системы организации обучения, не учитываются социальные и возрастные интересы групп населения, недостаточна материальная база — в городе только 2 украинские школы.

Необходима действенная национальная политика, чтобы развязать этот сложный узел отношений, затрагивающий все сферы деятельности человека — от экономики до культуры.

Тов. Боделан далее отметил, что научный потенциал вузов должен быть использован для решения практических задач в этом направлении — дать научную картину этногенеза народов, исследовать плодотворность интернациональных связей, динамику социальных и национальных вопросов, теоретически и эмпирически изучать проблемы социальной и национальной психологии, классового и национального сознания.

Немыслимо решать проблемы обучения русскому языку

иностранных граждан и советских людей в отрыве от жизни советского социалистического общества. Познав русский язык, каждый впитывает все, что его окружает, уносит как положительное, так и отрицательное, и от выбора подходов в обучении зависит восприятие иностранными студентами нашей действительности.

Во многих крупных вузах Одессы обучается около 5 тыс. иностранных студентов — в политехническом институте около 1000 человек, в университете — 700, в медине — 400 и т. д.; здесь работает большой отряд преподавателей, и это одна из причин того, что в Одессе проводится такой представительный симпозиум.

Профессор, доктор филологических наук, действительный член АПН СССР В. Г. Костомаров поблагодарил Одесский университет и город за внимание к симпозиуму. Он охарактеризовал развитие лингвострановедения как науки за последние десятилетия. В 1967 году Парижский учредительный конгресс МАПРЯЛ призвал русистов увязывать изучение русского языка с изучением страны, было положено начало новой дисциплине — лингвострановедению. Первые два симпозиума по лингвострановедению, прошли соответственно в 1971 г. в Ленинграде и в 1980 г. в Воронеже. И вот 3-й, тоже с промежутком в 9 лет — в Одессе. На конгрессах МАПРЯЛ в Варшаве, Берлине, Праге, Будапеште работали секции лингвострановедения.

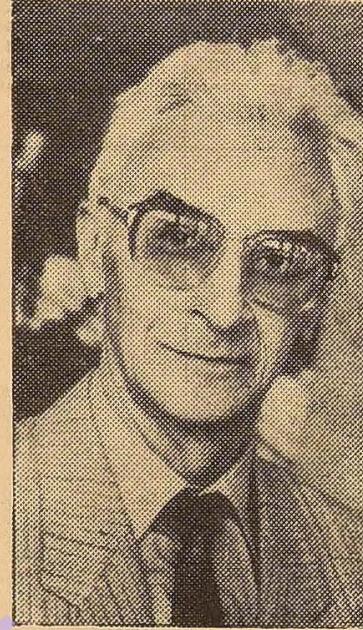
Главный итог этой разнообразной деятельности — улучшение педагогического процесса, приближение преподавателей русского языка к практике, выработка более прочной базы для дальнейшего совершенствования преподавателей русского языка.

Остро стоит вопрос о развитии лингвострановедения и страноведения — должно ли идти познание культуры через язык или изучение языка через культуру. Любой иностранец что-то знает о Советском Союзе прежде, чем начнет изучать язык, а мы начинаем с Красной площади. Знают они про Красную площадь. Отбор фактического, биографического, информационного материала, увязанного с мотивацией изучения языка — основа сегодняшней методики. Размежевание страноведения и лингвострановедения себя исчерпало.

Последнее время ставится вопрос — как сбалансировать основы общесоюзного и местного страноведения. Здесь необходимо найти верные соотношения. Знание о стране не исчерпывается страноведением. Как говорил А. М. Горький, познание России само по себе увлекательнейшая из наук.

Процессы обновления в нашей стране, новое политическое мышление, перестройка и гласность воздействуют как мощный фактор на изучение русского языка в других странах.

Далее профессор Костомаров остановился на проблемах деидеологизации лингвострановедения, подчеркнув, что обучение не может быть основано на деструктивных куль-

турных сведениях.

Изменения в языке тоже связаны с переменами, происходящими в стране. Так, призыв М. С. Горбачева называть вещи своими именами воспринимается как политическая задача. В последние десятилетия в русском языке появилась излишняя метафоричность, нагромождение слов, некое плетение словес. Например, такая фраза из газеты: «Обратился в горком партии по вопросу присвоения звания народного художника». Прос то сказать — просил себе звание народного художника, — вроде стыдно, а «обратился...» — можно. И, видимо, уйдут из языка такие сочетания, как живое серебро — рыба, витаминная продукция — сено, голубое золото — газ и др. Идет активное и вдумчивое рассмотрение привычной для нас терминологии: социалисти-

ческий реализм, социалистический плюрализм. С моей точки зрения, «плюрализм» — слово ненужное — у нас есть разнообразие, многообразие, множественность мнений и т. д. Или выражение «культ личности» — определившее достижения средних веков, когда на пьедестал ставился человек, а не бог, у нас приобрело значение злоупотребления одним человека властью. Идет актуализация старых русских слов и понятий, таких, как совесть, милосердие, благотворительность, соборность, милость к падшим.

Небрежение, невнимание к языку — прямое следствие невнимания к человеку. Перестали думать о том, как мы говорим — с высоких трибун звучат слова: «Я остановлюсь об этом вопросе» и т. п.

Профессор Костомаров подчеркнул, что при изучении

НА СНИМКЕ: профессор В. Г. Костомаров, аспирант из Индии Анил Кумар среди участников симпозиума.

русского языка очень важно знать, что дорого, чем живут люди, для которых этот язык родной.

Трудно переоценить вклад Одессы в русскую культуру, и примечательно, что именно здесь проходит симпозиум, посвященный русскому языку, русскому страноведению, шире — русской культуре, — сказал он в заключение.

С докладом «Современное состояние лингвострановедения» на пленарном заседании выступила сотрудник института русского языка им. Пушкина, кандидат педагогических наук Т. Н. Чернявская. Она охарактеризовала два направления в современном лингвострановедении — изучение национальной культурной специфики, национально-культурного потенциала русской лексики и афористики, и изучение специфики потребностей разли-

чных контингентов в социокультурных сферах и подбор материала. Как считает докладчик, с разработкой проблем 2-го направления — структуры мотивации — связано развитие данной отрасли. Т. Н. Чернявская остановилась на проблемах изучения художественного текста, на освещении этих вопросов рядом авторов, рассказала о программах, создаваемых в ИРЯП при участии многих кафедр РКИ с привлечением богатого практического материала, накопленного в учебном процессе.

Профессор Лейпцигского университета им. Карла Маркса К. Буттке (ГДР) рассказал о работе над лингвострановедческим справочником на русском языке «ГДР», который дает детальную информацию о стране, и необходим для изучения культурных ценностей в культурно-сопоставительном плане.

Доцент Одесского медицинского института Л. А. Диценко в своем докладе «Учебный текст и организация на базе его текстового контроля усвоения единиц страноведческой информации», охарактеризовала методы контроля на разных стадиях обучения русскому языку.

Симпозиум продолжил работу по секциям: теоретические основы лингвострановедения (руководитель секции профессор М. Сотак — г. Нитре, ЧССР), лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного (руководитель секции профессор Д. В. Гоцирадзе — г. Тбилиси), страноведение в процессе преподавания русского языка иностранцам (руководитель секции профессор А. В. Манько — г. Москва).

Б. ВЕРНИКОВА.

ПРОФЕССОР С. Л. РУБИНШТЕЙН — ДИРЕКТОР ЦЕНТРАЛЬНОЙ НАУЧНОЙ БИБЛИОТЕКИ В г. ОДЕССЕ (16.10.1922 г. — 1929 г.)

Крупный ученый, психолог и философ, член-корреспондент АН СССР, заведующий сектором психологии Института философии АН СССР профессор Сергей Леонидович РУБИНШТЕЙН родился в Одессе.

Отец его был видным адвокатом — юристом. Мать играла большую роль в духовной жизни семьи, интересовалась литературой и искусством. В доме много читали. Французский, немецкий и отчасти английский языки звучали в семьеном быту. Четверо братьев воспитывались в духе уважения и просвещению и науке и стали видными учеными в области психологических и философских, экономических, биологических, исторических наук.

В 20-е годы Сергей Леонидович Рубинштейн был директором Одесской центральной научной библиотеки (ныне научная библиотека Одесского государственного университета). Его деятельность как руководителя библиотеки, автора библиографических и библиотековедческих работ была широко известна в библиотечной общественности.

Профессор С. Л. Рубинштейн выступил с докладами на первом совещании работников книги в Харькове (1923 г.), на первой конференции научных

ПО ПРИЗВАНИЮ

библиотек УССР в Киеве (1925 г.), с информационным сообщением на II Всероссийском библиографическом съезде в Москве (1926 г.), был участником съезда научных библиотек в Ленинграде (1926 г.).

На основании его теоретических выкладок и были приняты 11 тезисов, определяющих принципы библиографической работы.

Это был ученый огромной творческой инициативы, его деятельность была направлена на разработку наиболее актуальных проблем. Все его доклады отличались компетентностью, знанием теории и мировой практики библиотечного дела. Знание немецкого, французского, английского, латинского и греческого языков помогало емузнакомиться с работой зарубежных библиотек.

На I пленуме Библиографической комиссии при Всеукраинской Академии наук в Киеве, в 1927 году С. Л. Рубинштейн был избран членом президиума Библиографической комиссии при Всеукраинской Академии наук.

Он также активно работал в правлении Украинского библиографического общества в Одессе и входил в состав его редакции.

Фонд руководимой С. Л. Рубинштейном библиотеки составил около 1 200 000 книг с большим количеством ценных и редких изданий. По количеству

книг это было второе книгохранилище на Украине. Библиотека поддерживала тесные связи со многими научными учреждениями в СССР и за рубежом. Число партнеров, с которыми библиотека осуществляла обмен, например, в 1926 году превысило 300, в том числе все академии, крупные библиотеки, университеты и другие научные учреждения всего мира.

Во главе с директором библиотеки научно-исследовательская комиссия, состоявшая из научных сотрудников, занималась вопросами библиотековедения, библиографоведения и книговедения.

С 1924 года в библиотеке работал библиографический семинар. На его заседаниях сотрудники библиотеки выступали с докладами и сообщениями о результатах своих исследований. Они широко публиковали свои статьи в журналах «Историк-марксист», «Каторга и ссылка», «Известия по русскому языку и словесности АН СССР», «Новый Восток», «Библиотечное обозрение», «Библиография вітві», «Журнал бібліотекознавства та бібліографії», «Запис-

ки історико-філологічного відділу Української Академії наук», «Вісник Одеської комісії краєзнавства при Українській Академії наук», «Записки українського бібліографічного товариства в Одесі», «Бюллетень Одесского библиотечного объединения», «Журнал науково-дослідників кафедр м. Одеси».

Профессор С. Л. Рубинштейн заботился о восстановлении нормального пополнения научных библиотек литературой, об установлении между всеми научными библиотеками Украины межбиблиотечного абонемента и об организации обмена дублетами.

По поручению Украинской книжной палаты библиотека проводит десятичную индексацию всей литературы, изданной на Одесщине. Значительное внимание уделяет краеведческо-библиографической работе, принимает участие в создании реPERTUARA украинской книги, ее сотрудники работают над составлениями библиографии прессы революционной эпохи.

С. Л. Рубинштейн подготовил библиографический указатель литературы за 12 лет «Систе-

ма народної освіти УРСР та РСФСР» со вступительными статьями к отдельным разделам, которые освещали историю развития системы советского народного образования.

Был выпущен лучший в стране указатель региональной периодики «Одеська періодична преса років революції та громадянської війни (1917—1921)», который составил научный сотрудник библиотеки Г. Д. Штейнванд, — редактировал эту работу С. Л. Рубинштейн, он же написал большую вступительную статью. Этим изданием библиотека заполнила одно из «белых пятен» в государственной библиографии 1917—1921 гг. Подобного рода указателя по полночициальному исполнению больше нет.

О широте взглядов С. Л. Рубинштейна и понимании им проблем, стоящих перед научной и научно-техническим прогрессом, а, следовательно, и перед научными библиотеками, можно судить по одному высказыванию из его донлада «Завдання наукової бібліографії на Україні», сделанном на первой конференции научных библиотек в Киеве: «Я горячо настаиваю, чтобы была сделана попытка отстоять идею интернационализма, пока что в виде интернационального сотрудничества областей науки» (пере-

[Окончание на 4-й стр.]

3 стр.

ПО ПРИЗВАНИЮ

[Окончание.
Начало на 3-й стр.]

вод с украинского — О. Н.). И конференция принимает решение: обратиться от имени конференции к Всемирному библиотечному конгрессу с предложением поставить вопрос о восстановлении прерванного империалистической войной интернационального издания библиографии научной литературы и просить Украинскую Академию наук обратиться ко всем академиям и научным учреждениям всего мира с соответствующим предложением.

Благодаря хлопотам С. Л. Рубинштейна об обеспечении печатания библиографических работ в 1927—1929 годах выходит три тома «Праць Одесської центральної наукової бібліотеки». Задача «Праць» — разработка проблем библиотековедения, библиографоведения, истории книги, а также научное раскрытие тех фондов, которыми богата библиотека. В первом томе помещены две статьи С. Л. Рубинштейна: «Одесська центральна наукова бібліотека» и «Основні завдання наукової бібліографії в СРСР».

С. Л. Рубинштейн заботился об организации библиотечного образования для подготовки

высококвалифицированных сотрудников научных библиотек. В результате его неоднократных выступлений по поводу подготовки кадров Украйна решила создать при наиболее крупных библиотеках, располагающих научно-подготовленным персоналом, институт аспирантов. На 1926—1927 гг. такая аспирантура была введена при Всенародной библиотеке Украины в г. Киеве и при Центральной научной библиотеке г. Одессы. Руководителем аспирантуры был С. Л. Рубинштейн.

Много сил он отдавал воспитанию новых кадров. Щедро передавал ученикам свои знания и огромный опыт, воспитывал чувство большой ответственности перед наукой и обществом, вдумчивое отношение к фактам и глубокую принципиальность, умел развивать у молодых аспирантов самые ценные их качества.

Кто же был в аспирантуре? Нам известны 4 человека: аспи-

ранты библиотеки С. Я. Боровой, А. Б. Варнеке, О. М. Горецкий, М. В. Рапорт. Все они принимали самое активное участие в библиографическом семинаре, готовили доклады, высступали перед читателями на собраниях, подготовляемых библиотекой и приуроченных к знаменательным событиям, публиковали научные работы. Знакомясь с их статьями ощущаешь, что это были высококультурные люди. Два аспиранта мне знакомы. Это Мария Владимировна Рапорт и Саул Яновлевич Боровой.

М. В. Рапорт, по мнению специалистов, входила в группу лучших библиографов страны, после войны она снова организовала справочно-библиографический отдел нашей библиотеки, читала на IV курсе филологического факультета спецкурс по библиографии, всю сознательную жизнь посвятила любимой работе.

Будучи аспирантом, С. Я. Боровой написал статью «Науково-бібліотека в сучасних умовах». Работа была успешно защищена по библиотечной специальности, а вышедшая в 1930 году книга была зачтена, согласно закону об учченой степени и званиях, в 1934 г., как диссертация на учченую степень кандидата наук.

Доктор исторических наук, профессор С. Я. Боровой, автор многочисленных работ в области истории, экономической мысли, литературоведения, библиографоведения, известен энциклопедическими знаниями в области одесского краеведения.

С 1 февраля 1925 г. при Главной библиотеке высшей школы (ныне Научная библиотека Одесского университета) начал свою работу межвузовский библиографический семинар, организованный управлением библиотеки по соглашению с Губбюро профсоюзного студенчества. Семинар ставил своей задачей передать студентам, активистам библиотек своих институтов, известные навыки и знания в области библиотековедения и библиографии. Лекторами были ответственные сотрудники Главной библиотеки высшей школы.

Из всех биографических анкет, заполненных С. Л. Рубинштейном и сохранившихся в Государственном архиве Одесской области, только в одной из них, в графе «Административные посты», он пишет: ди-

ректор библиотеки. Основной работой он считал чтение психологических и педагогических курсов в Институте народного образования (Петра Великого, 2). Напомним, что он получил высшее образование на философском факультете старинного университета города Марбурга, в Германии, где успешно занимался у Германа Когена, крупнейшего представителя марбургской школы неокантианства.

Превращение Центральной научной библиотеки г. Одессы в крупнейшее просветительское и научно-исследовательское учреждение — огромная заслуга этого библиографа высочайшей эрудции, отменного организатора.

Жил С. Л. Рубинштейн на ул. Коминтерна, № 3 (теперь ул. Петра Великого). На этом месте сейчас находится Одесский технологический институт холодильной промышленности.

О. НОТКИНА,
библиограф
научной библиотеки ОГУ.

Тайны выцветших строк

О бедственном положении отечественных храмов культуры — библиотек, архивов, всесоюзных музеев — пишут и пишут, бьют в набат, как при пожаре, но пожарных мер не предпринимают. Пожар — дело привычное: возьмите Александрийскую библиотеку, так ее периодически поджигали в соответствии с указаниями новых государственных руководителей (императоров и проч.). У нас же библиотек злонамеренно, кажется, никто не поджигает: книжные фонды казнят изощренно и мучительно, даже не отдавая в этом себе отчета.

В сырых казематах, одолеваемые крысами, паводками, наводнениями, цунами, сейшами, стрессами водо-канализационного хозяйства и прочими стихийными и антропогенными бедствиями, обитают вместилища высших достижений людских душ и разума. Как любят повторять одесский литератор Анатолий Гланц, рукописи не гроют, но очень хорошо тонут. Прибавим от себя, что преют они тоже неплохо.

Представьте себе уровень нашего библиографического обеспечения, если во всем городе невозможно заполучить известнейшую энциклопедию Гранат. Заходите! Куда же подевались все Гранаты? Захвачены экстремистами и рэкетирами? Отнюдь! Они в закрытых фондах. Нет, не в арсеналах. В Научной библиотеке ОГУ таких бездействующих фондов, скажем, два десятка, не меньше.

Позвольте, встрепенется возмущенный обыватель, ведь сколько сил и средств убухали в ремонт означенной библиотеки! Какого еще рожна тамошним черно-книжникам надо, чтобы наладить работу?

А причината самая что ни на есть земная, материальная. Ремонт целого здания — это сила, это объемы, это расценки. Это, знаете, выгодно. А вот полтора десятка позиций недоделок — это «мелочи», потому что расчет за них мелочный — кому охота возиться?

Да только одна такая «мелочь» обходится книгохранилищу не в пример как дорого. Это так называемая «ливневка», по которой дождевые воды поступают, т. е. должны бы поступать в коллектор. Но поскольку этого не происходит, стены подвальных хранилищ увлажняются слезами по газетному фонду, который сюда никто не решается поместить. «Одесский вестник», «Одесский листок», «Одесские новости» и прочая и прочая ждут не дождутся вестей-новостей от одесских разгильдяев.

Что же это получается... Помещение в 400 кв. м прет и пустует при нынешнем дефиците в площадях, а должны находиться в нем газеты забивают проходы между стеллажами в иных фондах, делая их в свою очередь недоступными и отправляя существование исследователям, тщетно ожидающим выполнения заказов. Тем временем проректор ОГУ по АХЧ бодро докладывает об успешном окончании грандиозного ремонта.

Сердобольные библиотекари в смятении перекрывают приоконные подвальные ниши («Хотелось лечь, закрыть бы телом...») самодельными козырьками из бесхозного ржавого металлом — благо, во дворе его в избытке. И сентябрь, как назло, выдался дождливым. Кончилось благословенное лето, граждане хозяйственники! Вода уходит не туда. Глядишь, опять поплыть корабль нашей славной библиотеки в даль светлую. И тогда... прощай, ремонт! И денежки истраченные, ау!

Тем временем библиотека все пополняется — 35—36 тысяч томов ежегодно. Появились аккуратные стопы книг, которые едва ли когда-нибудь обретут читателя — та же макулатура, но последняя полезней, ибо хоть на что-то может сгодиться. А это добро только место занимает. А как же? Хранилище строилось при царе

Целая газетная полоса посвящается библиотечной теме вовсе не случайно: серьезные проблемы здесь были и остаются. Хочется, чтобы об этих проблемах узнала общественность накануне конкурса, который администрация университета готовится объявить на вакансию директора Научной библиотеки ОГУ. При этом «ЗНК» считает необходимым сообщить читателям, что у коллектива библиотеки есть свое мнение относительно кандидатуры на эту вакансию.

Полагаем, что при окончательном решении вопроса конкурсная комиссия отнесется с должным вниманием к этому мнению.

Программы возможных претендентов на должность директора Научной библиотеки ОГУ будут опубликованы в нашей газете.

Горохе, в незапамятные времена, когда еще не имели представления о том, что такое компактное хранение. Строилось из расчета на 300, максимум — 500 тысяч единиц хранения. Но что-то там царские сатрапы не рассчитали, и теперь в том же помещении ухтирились разместить 2,5 миллиона томов. Впору бы старому дому не только треснуть и просесть, но просто взорваться к чертовой матери...

Есть в университете и другая книжная «сокровищница», насупротив первой, в подвалах дома по ул. Советской Армии, 17. Здесь заживо погребены 40 тысяч

книжек и журналов по физике: сырость, крысы и прочие удобства. Еще одно хранилище — нелегальное — расположено под общежитием института связи по ул. Комсомольской (100 тысяч единиц!). Тут и показаться то небезопасно: территория чужая, а книги наши. Хорошо хоть на улицу их не выбрасывают. Пока.

А что же это у вас беспросветно все так, спрашивая у исполняющей обязанности директора библиотеки Светланы Михайловны Старицкой, вам же, кажется, корпус новый обещали воздвигнуть на целый миллион единиц хранения. Оптимистичнее надо, как это говорят, «энтузиазм»... Кстати, а почему это у вас директора нет? Ведь ему какой окладице полагается — 200 целковых! Плюс... материальная ответственность. Плюс... такое чудное хозяйство. Плюс... благородное дело. Минус... Впрочем, сколько можно о негативном. А что, скоро конкурс на это место будет? И за какие такие грехи на него посыпать будут?

...Сколько уже лет обираюсь по библиотекам да по архивам, все никак понять не могу этой великой тайны выцветших строк. Ну, что нас влечет сюда и что их, этих субтильных библиофилов здесь держит. 100 рэ. «грязными» в месяц — это при высшем образовании. Палата ума, интелигентности, доброте, трудолюбии, ответственности? При практическом отсутствии надбавок за выслугу лет. Удивительное племя — бессребреники, мастодонты...

А есть ли исход какой-нибудь? Есть, отвечает мне Светлана Михайловна. НИИ проблем высшей школы разработал и опубликовал в этом году положение о переводе учреждений и организаций народного образования на новые условия хозяйствования. Согласно этому документу, университет вправе сам устанавливать ставки сотрудникам своих подразделений, в том числе, и библиотек. Появляется возможность в пределах бюджетной зарплаты варьировать численным составом штата. Ведь фактически библиотека недоукомплектована, дает большую экономию по фонду заработной платы. (За это кое-кто, кстати сказать, систематически получает премии. Спрашивается, какой умник выдумал такое — поощрение за счет собственных коллег...). Проносятся «перелетные птицы»: провалившиеся на вступительных экзаменах десятиклассницы — «пересидеть» годик; студентки-вечерницы и т. п. публика. Никто из них не воспринимает всерьез эту работу с чисто символическим окладом; это вам не чудаковатые «мастодонты книжоведения», довольствующиеся ортопедической обувью и бутербродами с «крозянкой». А отстрелять бы этих «птиц» да раскинуть ставки на сотрудников со стажем. Это, между прочим, в компетенции руководства вуза при согласовании с ученым советом и профкомом.

Да и чего в литеаври быть: гибнет культура(!), рушатся народные святыни(!), не допустим (!) и т. п. Лучше бы «ливневку» починить. И дело с концом. Что это за унизительное положение равного среди равных — библиотеки?

У меня такое впечатление, что никому, кроме этих самых «мастодонтов книжоведения» — старых чудаков, которых становится все меньше и меньше в узком кругу «Одесскии» и подобных ей объединений, которые никакой властью не обладают и только болезненно взывают к разного рода начальникам, — библиотека по настояющему не нужна.

Ну, да, тоже скажешь. Да, мы задаем такой ремонт, что-о-го!. Спасем бесценные реликвии! Ударим! Ухнем... И потом бьют себя в грудь, потрясая отчетами и сметами, а в осклизлых каменных мешках тлеют бессловесные фолианты.

Олег ГУБАРЬ.

ДЗВОНІТЬ:

тел. 23-84-13.

Редактор М. ЩЕРБАНЬ.

ПИШІТЬ НАМ:

270057, Одеса-Центр вул.
Петра Великого, 2, держуні-
верситет, редакція газети «За
наукові кадри».

ЗАХОДЬТЕ:

Одеса, вул. Радянської Ар-
мії, 24, 1-й поверх,
кімната, 9.

«За научные кадры», орган партнома, ректората, профкомов и комитета комсомола Одесского Государственного университета им. Мечникова. (На украинском языке).

Друк. тип. «Чорноморська комуна» Одеського обкому КП України, пл. 50-річчя СРСР, 1. Тираж 1000 прим.

Обсяг 0,5 аркуша формату газети «Правда». Зам. № 10248.